

8. **Diplomatarium Norvegicum.** Oldbreve til Kundskab om Norges indre og ydre Forholde (deriblandt), Sprog, Slægter, Sæder, Lovgivning og Rettergang i Middelalderen: samlede og udgivne af *Ch. C. A. Lange* og *C. R. Unger*. Første Samling. 1ste Hefte. Christiania. 1847. 383 S. 8. (med 3 Skrifteveer).

Det har i lang Tid været et levende Dnsse, i Norge selv og udenfor Landet, at see den historiske Literatur beriget med en saa vidt muligt fuldstændig Udgave af de vigtigste Diplomer, Breve og Documenter til Oplysning af Norges Historie og Tilstand i Middelalderen. Man havde saameget mere Grund til dette Dnsse, da man har Anledning til her at vente sig mangen ny Kilde aabnet til fuldstændigere Kundskab om den i Norden mest eiendommelige, og tidligt udviklede norske Stats- og Kulturforfatning. For Sprog-historien har et norsk Diplomatarium desuden den særegne Interesse, at Normændene uden Tvivl, næst Angelsæverne, have de ældste offentlige Brevsfaber i Landets eget Sprog. Man har betragtet, at tidligere Arbejder og Beskræftelser for at bringe et saadant Værk tilveie i Norge allerede for henved 20 Aar siden, ikke lykkedes; men det tør være heldigt, at Sagen nu baade er mere modnet og bedre forberedet, og at de norske Diplomers Udgivelse vil falde i Hænder, der ere dette Forretagende fuldstændigt værne. At det er den, af sin norske Klosterhistorie som grundig Historieforsker bekendte Bestyrer af det norske Rigsarkiv, Hr. G. V. Vange, i Færelse med Hr. Stipendiat Unger, som har gjort det norske Sprogstudium til sit Hovedfag, der nu fremtræde som Udgivere af et norsk Diplomatarium, berettiger os til hiin Forudsætning.

Nærværende Samling, der indeholder 527 Brevsfaber i det latinske og norske Sprog fra 1196—1390 (det ældste norske, udsæterede Brev af Baglernes Konge Philiprus, tilhæver Marene

1207—1217)*) ville Udgiverne selv paa en Maade have anseet som „et Provehefte“; og opfordre „Enhver, som dertil føler Kald, uforbeholdent at udtale sin Dem over samme.“ Ref. troer, det ikke vil falde vanskeligt at efterkomme denne Opfordring, i Henseende til det Særegne eller ikke Almindelige i Planen for Værkets Udgivelse; og videre har han, for sin Deel, intet at ytre om Udførelsen selv, som han mener vil tilfredsstille enhver sagkyndig Dommer. Ogsaa i det Udvortes gier Vegen den norske Typographie og Landets Papirfabrication virkelig Ære.

Udgiverne selv bemærke med Hensyn til deres Plan, at den i væsentlige Henseender afviger fra den ved flige Arbejder sædvanlige: „Man har hidtil anseet en streng Sagttagen af Tidsfølgen „for en ufravigelig Betingelse for et Diplomatarium, saaledes „altsaa, at det samlede diplomatariske Apparat maatte være paa „rede Haand førend Trykningen paabegyndtes**). Men da stedse „nye Kildekrifter bringes for Lyset, har man enten fra Tid til „anden udsat Udgivelsen, eller og paabegyndt denne førend Apparatet var compleet, og saaledes ved hvert Bind leveret Supplementer til de foregaaende“ ***). Der tilføies, at i første Tilfælde vilde Diplomernes Bekjendtgjærelse, „som dog maa erkjendes

*) Man har et andet dateret Diplom af denne Konge fra 1207, aftrykt i G. Gougner-Lunds „Prove af et Norsk Diplomatarium,“ m. m. Kbh. 1828. p. 1; og Enhver vil vist ugiærne savne dette ved Siden af det ovenfor nævnte.

***) Dette er dog i sligt Tilfælde ingen ubetinget Nødvendighed. Man kan (hvilket ogsaa ved enhver Fremgangsmaade maa skee) samle forberedende Noticer og Materialier til Diplomatariet; og man kan gjøre dette periodvis, saaledes at man begynder ved den ældste Tid, i det man først fortrinligen afstriver Diplomer fra den tidligste Periode, og begynder Værket med at udgive disse; derpaa efterhaanden rykker frem til senere Tidsrum. Udskilligt Stof vil da vel blive tilbage for et Supplement; men dette vil man heller ikke ganske kunne undgaae ved at følge en anden Plan.

****) Man vilde vel ikke „ved hvert Bind“ levere flige Supplementer til det eller de foregaaende; men samle og giemme dem til Værkets Slutning. Saaledes vilde heller ikke, som Udgiveren antager, „den kronologiske Orden idelig forstyrres ved mange mindre Supplementer.“

for Hovedsagen", blive utilberligt længe udsat; i sidste Tilfælde vilde de fornødne Supplementer forstyrre den chronologiske Orden. — Vaa Grund heraf er det, at D-Hrr. Lange og Unger have lagt en anden Plan for deres Arbejde, i Høiløse hvillen de agte at udgive det næste Diplomatarium i særskilte Samlinger eller Bind, paa 30 til 60 Ark; hvoraf ethvert især leverer Dylemerne, som det indeholder, i streng chronologisk Høiløse (fra de ældste Tidspunkter til Midten af det 16de Aarh.); ethvert forsynes med Sag- og Navneregister, og kan saaledes „blive et afsluttet, af feregaaende Bind uafhængigt Heelt." Til Høiløse af denne Plan regne Udgiverne bl. a. at „den Mand, der har besørgt Afskriften, ogsaa kan haabe at see Frugten af sit Arbejde, medens han ellers maa arbejde for lykkeligere, ofte ussienfomme Gstermand"; og at „et eneste Bind er tilstrækkeligt for Sproggrandstøeren til at danne sig et ansueligt Billede af Sprogets Overgange og Høiløse." Den første af disse Grunde kan dog i det høiløse kun have individuel, men ingen almindelig videnskabelig Kraft og Gylldighed; den anden finde vi heller ikke ganske anvendelig. For Sproghistorien mene vi det netop er vigtigt, at erholde saamange Breve i Landets gamle Sprog, som mueligt, fra enhver Landsøegn, og det især fra den ældste Periode, nærløstigen afstrykte, i uafbrudt fremadlevende Høiløse; i dette Bind findes derimod kun saa nærløse Dylemer fra 13de Aarh., og langt færre, end de latinske fra dette Tidørum: 20 af 92*). Vi ansee det rigtligere Høiløse, den større Mangfoldighed fra enhver Sprogperiode, for mere ønskelig og lærrende, end Høiløseets Deling i forskellige Samlinger.

At den af Udgiverne valgte Anordning kan medføre en strengere Kritik, et mere paaalideligt Afstryk, end ellers — efterdi „man kan lægge ethvert Brev, som „vækker Tvivl eller Betænknelighed med Høiløse „til Indhold eller Form, enhver Afskrift eller hvert Afstryk, om „hvis Paaalidelighed man ikke er ubetinget forvisset, tilføide til „nærmere Underføelse": ville vi ikke medføie. Men den samme

*) Man vil naturligvis hertil let finde den medvirkende Grund: at Brevene i Landets Sprog ere færre i det trettende Aarhundrede, end i tidligere Tider; men desto hellere vilde man derfor ogsaa foresøide dem samlede i een Række.

Fremgangsmaade maa jo enhver samvittighedsfuld Udgiver af et Diplomatarium i Chronologisk Orden, ligeledes følge; og den Nødvendighed, at en saadan Udgiver „maa trykke en mistænkelig Afskrift, eller et upaalideligt, fejlfuldt Aftryk, hvis Original ikke er ham let tilgængelig paa sammes Blads i Aarselgen“: kunne vi hverken indsee, eller erkende. At udgive et heelt Norges Diplomatarium fordrer, under alle Betingelser, betydelige Kræfter og endel, undertiden en lang Række Aars Forberedelser. At en langsom Fremgang i deslige Arbejder lønner sig, have vi bl. a. seet af den ypperlige Pergamens Samling af Tydslands *monumenta historica*.

Unegtelig bliver det, under alle Vilkaar, det væsentligste og mest fornødne: at saamange Diplomer, som kunne afgive et virkeligt Udbytte for et Lands Historie, og som, for at yde dette, behøve at meddeles heelt og heldent (man udstrækker vel undertiden i vore Læder dette for vidt, eller ogsaa til saadanne, hvoraf Udtag kunde være tilstrækkelige*) besorges udgivne, med den fornødne Kyndighed og Omfarg, i nøiagtige Aftryk, eller i de bedste, som kunne tilveiebringes. Sinder en Udgiver sig ved Omstændighederne indskrænket heri, f. Ex. til Diplomer fra en vis Periode, eller hørende til et enkelt Landskab, en enkelt Stads, et Capitels eller Klosters Historie, o. s. v., da maa vi være tilfreds med hvad der saaledes bydes os som en mindre Heelhed; og vi kunne naturligviis heller ikke andet end med erkjendelig Paastionnelse modtage en Diplomsamling, som den norske, der loves af D^{hr}. Lange og Unger. Men det bliver derfor ikke mindre vist, at den naturlige Idee og Form for et heelt Lands og Norges Diplomatarium er, at tilveiebringe dette i sin Heelhed, og i een samlet Chronologisk Række: og at man derfor, hvor man har et

*) Vi maae i øvrigt hertil bemærke, at ligesom Omstændighederne her ere meget forskjellige i Henseende til at afgjøre, hvad der kun behøver et saadant Udtag, eller hvor Register kunne træde i Stedet for Diplom-Aftryk: saaledes kan ustridigen **Sproget** (f. Ex. ved de islandske, norske, angelsaxiske, og de ældste og ældre danske Diplomer) undertiden have en væsentlig og betydelig Bægt i Spørgsmaalets Afgjorelse; med andre Ord: saadanne Diplomer kunne betragtes fra en dobbelt Side, baade som historiske og som Sprogmonumenter.

saadant Værk for Die, hellere vil søge at giere den første, eller Hoved-Samlingen, saa fuldstændig, som den efter Omstændighederne kan blive, end at udfylde Været i flere Afdelinger, hvis Indhold ikke betinges ved en naturlig Grund (saaledes som f. Ex. i Landskabs-Diplomatier, eller lignende Samlinger), men kun ved den tilfældige: at et vist Forraad af Afskrifter ere tilgængelige, og særdige til Aftrykning. — Grundene herfor ere saa klare og i sine talende, at vi ei engang behøve at opregne dem: og vi maae antage, at Udgiveren af et saadant Værk, om han endog maa opoffre flere Aars Meie paa dets samvittighedsfulde Forberedelse, inden han forelægger Verden sit Værks Begyndelse — eller om han heller ikke skulde opleve dets Fuldførelse — dog ligesuldt vil finde sin Ven i den Fortieneste, der lige uforzængelig tilhører og tilkommer ham, i Forhold til Arbeidets Værd.

Der vil maastec, med Hensyn til D. Hrr. Udgiveres Plan, være flere Gienstande at betænke, som her ei udførligt kunne omhandles. Vi nævne da endnu kun den, der synes os vigtigst: at det uden Tvivl vilde falde naturligt: at Kongeriget Norges Diplomatarium blev udgivet i sin Heelhed indtil Kong Olufs Død 1387; og fra dette Aar indtil 1523, et Unions-Diplomatarium for alle 3 Riger, efter en nærmere overveiet og fastsat Plan. Det sidste stemmer ogsaa overeens med det af Hr. Lange til det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab indgivne Forslag. At vi endnu i Aar kunne vente os en vigtig Diplomsamling for Kong Christian den Førstes Regjering udgivet, troer Hef. ei burde hindre Udførelsen af den sidstnævnte Idee.
